

УДК 334. 78

Левицький В. В.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Волинського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк*

ВПЛИВ ПОДАТКІВ НА СИСТЕМУ ЦІНОУТВОРЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ СТІЙКІСТЬ

У статті проаналізовано основні критерії впливу держави через оподаткування на систему ціноутворення підприємства за кризових ситуацій в економіці та запропоновано систему збалансованого економічного забезпечення соціально-економічної стійкості підприємства за нестабільних умов зовнішнього середовища.

Ключові слова: податкова політика, підприємство, ціноутворення, збалансоване економічне зростання, соціально-економічна стійкість.

В статье проанализированы основные критерии влияния государства через налогообложение на систему ценообразования предприятия при кризисных ситуациях в экономике и предложена система сбалансированного экономического обеспечения социально-экономической устойчивости предприятия при нестабильных условиях внешней среды.

Ключевые слова: налоговая политика, предприятие, ценообразование, сбалансированный экономический рост, социально-экономическая устойчивость.

In the article the basic criteria influence of the state are analysed through taxation on the system of pricing enterprise at crisis situations in an economy and the system of the balanced economic providing socio-economic firmness enterprise is offered at the unstable terms of external environment.

Keywords: tax policy, enterprise, pricing, balanced economy growing, socio-economic firmness.

Постановка проблеми. Перехід до ринкових механізмів ціноутворення та запровадження принципово нової системи оподаткування призвели до змін у структурі випуску та цін товарів і послуг різних видів економічної діяльності. Крім того, нерівномірний розподіл податкового навантаження між галузями економіки сприяв переважному розвитку одних видів економічної діяльності, пригнічуючи інші. Сучасний період розвитку економіки України можна охарактеризувати як період апробації ринкових механізмів, зокрема впровадження нових підходів до побудови системи оподаткування з урахуванням її впливу на рівень цін та соціально-економічну стійкість підприємства. Варто зазначити, що основою є зміна тенденцій загальноекономічної динаміки в Україні зі зростання на спад, що розпочалася на межі тисячоліть, вимагає й перегляду підходів щодо податкового навантаження на економіку, тому основними проблемами, які варто вирішити, є питання дослідження впливу податків на систему ціноутворення підприємства та його соціально-економічну стійкість до їх змін. Особливої актуальності набуває вирішення проблеми оптимізації податкового механізму, що потребує розробки як теоретичної концепції податкової політики, так і практичного обґрунтування напрямів її реформування з одночасним урахуванням цінних показників та соціально-економічної стійкості підприємств, оскільки в більшості випадків збільшення податкового навантаження негативно впливатиме на його стан та розвиток.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження питань актуальних проблем та сучасних наукових підходів до побудови оптимальної системи впливу податків на систему ціноутворення підприємства закладені у роботах відомих зарубіжних вчених-економістів: А. Пігу, Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Ш. Бланкарта, А. Гарбергера, Р. Масгрейва, Р. Стігліца, А. Лаффера, Дж. Б'юкенена, Г. Бренана.

Проблемам оптимізації оподаткування, теоретичним та практичним аспектам впливу податків на формування системи ціноутворення підприємства, напрямам забезпечення соціально-економічної стійкості підприємства в умовах ринкової трансформації економіки України присвятили наукові дослідження такі відомі українські економісти, як: О. Д. Василик, В. П. Вишневський, В. М. Геєць, А. І. Даниленко, О. Д. Данілов, Н. І. Костіна, Я. В. Литвиненко, І. О. Луніна, П. В. Мельник, А. М. Поддєрьогін, А. М. Соколовська, В. М. Федосов, Л. М. Шаблиста, Л. І. Шевченко, С. І. Юрій. Проте проблема розподілу податкового навантаження між галузями та видами економічної діяльності залишається малодослідженою, хоча у більшості досліджень не враховано повного взаємовпливу податків, ціни та соціально-економічної стійкості підприємства.

Мета і завдання дослідження. Недостатня розробленість, а також необхідність визначення методологічних засад оцінки впливу податків на ціни та соціально-економічну стійкість підприємства підкреслює актуальний характер дослідження та обґрунтування рекомендацій щодо забезпечення комплексного підходу до формування впливу податків на діяльність підприємства та можливості й перспективи його розвитку у майбутньому.

Метою статті є забезпечення ефективної обґрунтованості теоретичних засад визначення впливу податків на формування цін на мікрорівні з одночасною розробкою науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення соціально-економічної стійкості підприємства.

Виклад основного матеріалу. За роки незалежності у процесі становлення ринкової економіки України особливого значення набули податкова політика та механізми її реалізації, як засіб макроекономічного регулювання податкова політика тісно пов'язана з процесами ціноутворення при створенні й розподілі валового внутрішнього продукту. Через податки реалізується специфічність фінансів, а за допомогою механізмів ціноутворення відбувається вилучення частини доданої вартості, що надходить до бюджету. Податки, реалізуючись у цінах, формують фінансові взаємини між суб'єктами економічних процесів. Залежно від того, в яких пропорціях додана вартість розподіляється між державою, найманими працівниками та підприємствами, роль податків у формуванні цін може змінюватись. Саме тому для виявлення сучасних тенденцій у податковій політиці особливого значення набуває аналіз глибинних економічних процесів, у тому числі й процесів ціноутворення, а система ціноутворення однозначно впливає на соціально-економічну стійкість підприємства, складовими елементами якої є: фінансова рівновага підприємства, ресурсна, потенційна, фінансова та соціальна стійкість. Основними із цих складових соціально-економічної стійкості є економічна рівновага та соціальна стійкість. У системі складових елементів соціально-економічної стійкості підприємства фінансова стійкість займає одне із головних місць, тому необхідним є пошук шляхів досягнення певного ступеня фінансової стійкості підприємства.

Для забезпечення фінансової стабільності функціонування підприємства у перспективі необхідно визначати конкретний рівень фінансової стійкості та здійснювати її кількісну оцінку. Велике значення мають визначення “певного ступеня” фінансової стійкості, низки чинників, що обумовлюють межу стійкості, обґрунтованості методичних підходів до її оцінки, особливо в умовах економіки кризового періоду. Кожне підприємство має визначити межу своєї фінансової стійкості. Недостатня фінансова стійкість підприємства може призвести до його неплатоспроможності, а надлишкова – сприятиме створенню “зайвих” запасів та резервів, у зв'язку з чим зростуть витрати на їх утримання, спостерігатиметься недоотримання прибутку та гальмування темпів економічного розвитку підприємства.

Визначення стандартизованої межі соціально-економічної стійкості є складним процесом. Кожне підприємство функціонує та здійснює свою операційну діяльність в умовах певного економічного середовища. Умови функціонування підприємства визначаються фазою розвитку економічної системи, щодо підприємства генерує низка чинників макроекономічного характеру, на які підприємство впливати не зможе, але зворотний їх вплив на ефективність діяльності підприємства, його ліквідність, платоспроможність і тим більше фінансову стійкість досить значний. На кожному етапі розвитку підприємства вплив чинників макроекономічного характеру є значним, але особливо їх значущість зростає на такій стадії розвитку системи, як економічна криза. Чинники макроекономічного характеру впливають на всі без винятку підприємства, проте характер їх впливу на фінансову стійкість залежить від специфіки діяльності кожного окремого суб'єкта господарювання. Внутрішні чинники, які впливають на фінансову стійкість, відображають специфіку діяльності підприємства та зумовлюються стадією життєвого циклу самого підприємства [3].

Щоб забезпечити “виживання” підприємства в умовах ринку, управлінському персоналу потрібно оцінювати можливі й доцільні темпи його розвитку з позиції фінансового забезпечення, виявляти доступні джерела засобів, забезпечуючи тим самим стійке становище підприємству. Визначення стійкості на етапі розвитку комерційних і виробничих відносин необхідно не тільки для самих підприємств, але й для партнерів, що беруть участь у їх фінансовій та господарській діяльності з урахуванням соціальних показників розвитку. Однак сама проблема стійкості вітчизняних підприємств у сучасних ринкових умовах недостатньо вивчена, звідси, відсутність конкретності в трактуванні понять різних видів стійкості, розмитість їх граней, що на практиці ускладнює та спотворює оцінку.

У сучасній економічній літературі виділяють різні грані стійкості. Так, стосовно підприємства, вона може бути загальною, фінансовою, ціновою, а залежно від чинників, що впливають на неї, внутрішньою і зовнішньою [1].

Під внутрішньою стійкістю підприємства розуміють такий стан матеріально-речовинної і вартісної структури виробництва і реалізації продукції, таку її динаміку, при якій забезпечується стабільно високий результат функціонування підприємства. Вважається, що в основі досягнення внутрішньої стійкості лежить принцип активного реагування на зміни внутрішніх та зовнішніх чинників.

Зовнішня стосовно підприємства стійкість визначається стабільністю економічного середовища, у рамках якої здійснюється діяльність підприємства. Вона досягається відповідною системою управління економікою в масштабах усієї країни, а також конкретної галузі.

Наші вітчизняні підприємства, що відробили тривалий час в умовах, “штучно” створюваних державою, звикли до зовнішньої стійкості, тобто стійкості, що досягається управлінням ззовні. Для ринкової

економіки характерна внутрішня стійкість підприємства, в основі якої лежить управління за принципом зворотного зв'язку, тобто активне реагування управління на зміну зовнішніх і внутрішніх чинників.

Виходячи з цього, на наш погляд, у рамках загальної стійкості варто розрізняти статичну і динамічну стійкість. Перша ототожнюється зі спокоєм, пасивністю, друга – із стабільним розвитком підприємства. Таким чином, поняття загальної стійкості підприємства припускає, насамперед, такий рух грошових потоків, що забезпечує постійне перевищення засобів над їхніми витратами. Потрібно зазначити, що податкова політика повинна передусім сприяти росту обсягів накопичення, створення умов, які полегшують оновлення капіталів підприємств. При провадженні податкової політики держава обов'язково повинна враховувати інтереси кожного підприємства, кожного члена суспільства, тобто забезпечити соціально-економічну стійкість підприємства.

З одного боку, податки зобов'язані забезпечити стабільну фінансову базу держави, а з іншого – залишити достатньо коштів підприємствам та громадянам з метою збереження максимальної зацікавленості у результатах їх діяльності.

Важливою умовою ефективної податкової політики має бути її стабільність і передбачуваність, завдяки чому у підприємств виникає можливість планувати господарську діяльність та правильно оцінювати ефективність прийнятих рішень.

На нашу думку, реалізація стимулюючого потенціалу податкової системи у вигляді її впливу на систему ціноутворення та соціально-економічну стійкість підприємства повинна здійснюватися через оптимальне поєднання таких елементів:

- зниження ставки податку на прибуток;
- запровадження прискореної амортизації;
- зниження податкового навантаження на фонд оплати праці;
- надання територіальних податкових пільг;
- спрощення процедури та прискорення відшкодування ПДВ.

Висновки. Отже, вся сукупність податків, взаємопов'язана та класифікована на основі певних ознак, визначає податкову систему, а вона у будь-якому випадку буде впливати на систему ціноутворення підприємства та, як наслідок, соціально-економічну стійкість підприємства. У більшості випадків соціально-економічна стійкість є комплексною системою, що формує стратегію розвитку підприємства, тому вивчення впливу податків на систему ціноутворення та його соціально-економічну стійкість є одним із пріоритетів розвитку його діяльності та формування ефективної системи врахування і прогнозування впливу зовнішніх чинників.

Література:

1. Алексеев С. Б. Адаптивное управление конкурентоспособностью предприятия : [монографія] / С. Б. Алексеев. – Донецк : ДНУЭТ, 2007. – 170 с.
2. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств : навчальний посібник / О. І. Гадзевич. – К. : Кондор, 2004. – 180 с.
3. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : [монографія] / О. В. Раєвнева. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – 496 с.
4. Сідун В. А. Економіка підприємства : навч. посіб. / В. А. Сідун, Ю. В. Пономарьова. – Вид. 2-е, переробл. та доповн. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 356 с.
5. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Шваб Л. І. – К. : Каравела, 2004. – 568 с.